

Pyhimyskuningattaret ja vallan legitimointi heinäkuun monarkian Ranskassa

 ennenjanyt.net/2019/02/pyhimyskuningattaret-ja-vallan-legitimointi-heinakuun-monarkian-ranskassa/

Heta Aali

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Luxembourgin puisto on yksi keskeisimpiä nähtävyyksiä Pariisin latinalaiskorttelissa. Puisto tunnetaan muun muassa veistoksistaan, joissa kuvataan kuuluisia naisia Ranskan historiasta.[1] Kuuluisien naisten joukossa on kaksi pyhimyskuningattarta varhaiskeskiajalta, pyhä Klotilde (k. 545) ja pyhä Bathilde (k. 680). Artikkelissani selvitän, mitä merovingikuningattarien valinta Luxembourgin puistoon 1840-luvulla kertoo heinäkuun monarkian (1830-1848) pyrkimyksistä legitimoida oma asemansa hyödyntäen varhaiskeskiaikaisia pyhimyskuningattaria. Tarkastelen materiaalsen ja kulttuurisen muistin rakentamista Klotildesta ja Bathildesta heinäkuun monarkian aikana ja heidän historiansa käyttöä katolisen ja kansallisen historian uudelleentulkinnassa. Artikkelini tuo uuden näkökulman heinäkuun monarkian historiaan tutkimalla kansallisesti merkittävien pyhimysten käyttöä osana monarkian legitimisaatiopyrkimyksiä. Kahden pyhimyskuningattaren tapausesimerkin avulla pyrin osoittamaan, että kuningas Louis-Philippe I:n historiapolitiikka otti 1840-luvulla askeleen taaksepäin kohti restauraation ajan (1814/15-1830) tapaa käyttää historiaa, mikä osaltaan lisäsi monarkian epäsuosiota.[2]

Pyhä Klotilde ja pyhä Bathilde olivat varhaiskeskiaikaisia merovingikuningattaria, ja 1800-luvun historian tulkinnassa he olivat osa ranskalaisen monarkian ensimmäistä hallitsijasukua, merovingeja.[3] Merovingit kiehtoivat 1800-luvun lukijoita ja historiantutkijoita, ja he olivat suosittu aihe niin kirjallisuudessa kuin kuvataiteissa. Tunnetuin merovingikuningas oli vuonna 511 kuollut Klodovig I, joka oli 1800-luvun historiantutkimuksen mukaan merovingien ensimmäisen (katolinen) kristitty kuningas. Monet historiantutkijat tulkitsevat hänen olleen ranskalaisen, kristityn, monarkian todellinen perustaja. Pyhä Klotilde, Klodovig I:n vaimo, ja 600-luvulla elänyt pyhä Bathilde olivat tunnettuja pyhimyskuningattaria merovingiajalta aikalaislähteiden ja 1800-luvun historiantutkimuksen perusteella.[4]

Kansallista historiaa, johon myös merovingiaika laskettiin 1800-luvun alussa, voitiin käyttää niin puolustamaan kuin kritisomaan kulloistakin hallitsijaa. Merovingeja oli käytetty legitimoimaan hallitsijoiden valtaa jo ennen heinäkuun monarkiaa.[5] Kansallista historiaa hyödynsivät esimerkiksi monarkian puolustajat vuonna 1814 legitimoidakseen Bourbon-sukuisen kuninkaan paluun Ranskan valtaistuimelle. Kuningas oli

vallankumouksen seurauksena menettänyt jumalallisen oikeutuksensa valtaan ja joutui siksi etsimään uudet perustelut oikeudelleen hallita Ranskaa. Samalla tavalla historiaa hyödynsi Orléans-sukuinen kuningas Louis-Philippe I astuessaan valtaan heinäkuun vallankumouksen jälkeen vuonna 1830 pyrkiessään perustelemaan Bourbon-suvun syrjäyttämisen Ranskan valtaistuimelta.[6] Vuoden 1830 vallankumouksen jälkeen monarkian puolustajat jakautuivat muun muassa legitimisteihin ja orleanisteihin, jotka kiistelivät siitä, kumpi dynastia, Bourbonit vai Orléansit, olivat Ranskan legitiimi hallitsijasuku. Historioitsijat ja hallitsijat tulkitsivat historiaa vahvasti eri poliittisiin leireihin jakaantuneina: esimerkiksi legitimistit eli Bourbon-suvun tukijat pyrkivät palauttamaan Bourbon-suvun Ranskan valtaistuimelle, orleanistit tukivat Louis-Philippe I:n asemaa, tasavaltalaiset pyrkivät korvaamaan koko monarkian ja bonapartistit haaveilivat keisarinajan paluusta. Legitimistit suhtautuivat katoliseen kirkkoon myötämielisemmin kuin esimerkiksi orleanistit.[7]

1800-luvulla menneisyys tulkittiin pitkään vuoden 1789 vallankumouksen värittämien linssien läpi, ja näkemykset vallankumouksen oikeellisuudesta jakoivat kirjoittajat eri leireihin ja vaikuttivat siihen, miten he suhtautuivat monarkiaan. Kärjistäen voi todeta, että positiivisesti monarkian paluuseen Napoleonin valtakauden jälkeen suhtautuneet historioitsijat kirjoittivat monarkian historian pääsääntöisesti positiivisesti, kun taas historioitsijat, jotka näkivät monarkian vahingollisena hallitusmuotona Ranskalle, tulkitsivat sen historian negatiivisesti. Ääripäiden välissä oli useita tulkintavariaatioita monarkian ja hallitsijoiden historiasta. Katolinen kirkko tuki monarkiaa ja hyötyi voimakkaasta kuninkaanvallasta, eli pyhimyskuningattarien kulttuurisen muistin näkyvä rakentaminen tuki kummankin instituution asemaa. Kirkon ja kruunun suhde ei kuitenkaan ollut yksiselitteinen. Vuoden 1830 vallankumouksen jälkeen katolisen kirkon suosiota nakersi syrjäytetyn hallitsijan Charles X:n (1824-1830) vahva tuki katoliselle kirkolle ja jesuiitoille, jopa niin pitkälle, että hänen epäiltiin olevan piispa itsekin.[8] 1820-luvulla Klodovig I oli ollut Ranskassa suosiossa historiallisena ja kuninkaallisena viittauskohteena sekä legitimaation lähteenä, koska hänen aikanaan nähtiin alkaneen alttarin ja kruunun eli katolisen kirkon ja monarkian, erityisesti Bourbonien, pitkä liitto. 500-luvun alussa kuolleen Klodovig I:n kulttuurisen muistin ylläpitäminen sopi erityisesti restauraation ajan monarkialle, juhliittiinhan Klodovig I:stä ensimmäisenä kristittyinä kuninkaana ja hänen vaimonsa Klotilde oli pyhitetty katolisessa kirkossa miehensä kääntymisen ansiosta.

Vuoden 1830 vallankumouksessa katolinen kirkko oli yksi suurimmista häviäjistä, koska kirkkoa pidettiin Bourbon-sukuisen kuninkaan Charles X:n vahvana liittolaisena ja monin paikoin Ranskassa vallankumousta seurasi kirkon vastaisia ilmauksia. Pyhän Klotilden näkyvyys oli kuitenkin 1840-luvulla heinäkuun monarkian aikana suurempaa kuin 1820-luvulla, mikä kertoo kansallisten pyhimysten historian kierrättämisestä ja siitä, että heinäkuun monarkian aikana kulttuurinen muisti oli vain näennäisesti uutta. Seuraavaksi esittelen kulttuurisen muistin ja *lieu de mémoiren* käsitteitä tarkemmin, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan pyhimyskuningattarien historian käyttöä ja muistamista esimerkkien avulla.

Kulttuurinen muisti ja *lieu de mémoire*

Sovellan merovingikuningattarien muistamisen ja heidän historiansa käytön tarkasteluun erityisesti kahta käsitettä: kulttuurinen muisti ja *lieu de mémoire*. Tarkoituksena ei ole tutkia kohteita stabiileina kulttuurisen muistin ilmentyminä, vaan pohtia heinäkuun monarkian pyrkimyksiä rakentaa tietyistä kohteista kuninkaallisia *lieu de mémoire*ja ja sisällyttää pyhät merovingikuningattaret uuteen, alati muutoksessa olevaan kulttuuriseen muistiin. Pyhimyksillä oli siinä tärkeä rooli legitimaation ja dynastisen jatkuvuuden takaajina. Tutkija Tuomas Tepora on määritellyt kulttuurisen muistin seuraavasti:

“[k]ulttuurinen muisti on ehtymätön resurssivaranto, jonka tehtävänä on tarjota ihmisille ja ihmisryhmille välineitä tulkita ympäristöä ja uusia tapahtumia tarpeen tullen uudella tavalla. Itse asiassa kulttuurinen muisti on kollektiivisen muistamisen muodoista se, joka mahdollistaa muutoksen. [...] kulttuurisen muistin erityispiirre on sen tarjoama mahdollisuus hedelmälliseen muutokseen, jolloin tarkoituksena on rakentaa kulloisestakin ajasta mielekäs.”[9]

Ajatus muutoksen mahdollisuudesta on tärkeässä roolissa tarkasteltaessa kulttuurisen muistin rakentamista heinäkuun monarkian aikana, koska uusi monarkia halusi, siinä tosin aina onnistumatta, tehdä selvän eron restauraation ajan hallintoon. Kulttuurinen muisti kertookin aina muistamisen ajasta, ei muistamisen kohteista. Mikä lasketaan kulttuuriseksi muistiksi, ei ole todellinen vaan muistettu historia.[10] Kulttuuriselle muistille ominaista on sen kiinnittyminen oman aikansa tarpeisiin, tietoinen muistin rakentaminen ja muovaaminen sekä valikoivuus. Tulen osoittamaan näiden elementtien näkyvän erinomaisesti tavoissa, joilla heinäkuun monarkian ajan Ranskassa ammennettiin kulttuurista muistia merovingiajan pyhimyskuningattarista osana Louis-Philippe I:n historiapolitiikkaa.

Kulttuurinen muisti on irrallaan jokapäiväisestä (ja ”kommunikatiivisesta”) muististamme mutta se voi viitata historiallis-kronologiseen aikaan ja sellaiseen tapahtumaan tai ajanjaksoon, joka on muistamisen hetkellä merkityksellinen. Merovingiaika oli tällainen historian aikakausi 1800-luvun alussa, koska se nähtiin ranskalaisen monarkian ja kristittyjen kuninkaiden näkökulmasta alkuaikana. Kulttuurinen muisti on erittäin valikoivaa ja kaikki merovingeista ”muistettu” ei ollut positiivista. Heihin yhdistettiin myös paljon negatiivisia piirteitä kuten barbaarisuus, raakuus, intohimo ja vallanhimo.[11] Kansallisessa kulttuurisessa muistissa pyhimyskuningattarista nämä piirteet oli kuitenkin pyyhitty pois, ja vain valikoidut positiiviset piirteet kirjoitettiin osaksi pyhimyskuningattarien historiaa.

Lieu de mémoire on ranskalaisen Pierre Noran tunnetuksi tekemä käsite, joka laajasti ymmärrettyinä viittaa muistamisen paikkaan. Kyse voi olla maantieteellisestä, monumentillisesta, symbolisesta tai funktionaalisesta paikasta.[12] Käsitteen nimestä johtuen painotus tutkimuksessa on ollut maantieteellisissä paikoissa, sekä paikan ja muistin välisessä suhteessa. *Lieu de mémoire* kuitenkin voidaan, ja pitää, ymmärtää

laajemmin. Kyse voi olla valtiosta, sosiaalisesta tai poliittisesta ympäristöstä, tai ylisukupolvinen ja historiallisesta yhteisöstä.[13] Ranskalainen tutkija Alain Boureau on tarkastellut esimerkiksi Kaarle Suurta ja käsitettä "kuningas" *lieu de mémoiren* kautta. [14] Merovingikuningatar voi olla *lieu de mémoire* kuten "kuningas", mutta *lieu de mémoire*ja voivat olla myös fyysiset kohteet kuten kirkot ja veistokset, jotka on rakennettu muistuttamaan tietyistä merovingikuningattariin liittyvistä aspekteista. Keskityn artikkelissani materiaaliin *lieu de mémoire*ihin, jotka on tietoisesti rakennettu korostamaan valittuja muistoja kuningattarista. Tämä on uusi lähestymistapa 1800-luvun alun ranskalaiseen kulttuurihistoriaan ja tavoitteena on syventää tietämystämme ajan historianpolitiikasta.

Klotilde ja Bathilde Luxembourgin puistossa

1800-luvulla historia oli Ranskassa ja koko Euroopassa erittäin suosittua niin taiteissa kuin tieteissä. Historia alkoi popularisoitua jo 1800-luvun alussa, ja yhä suurempi osa ranskalaisista saattoi kuluttaa historiaa niin kirjallisuuden, kuvataiteiden, arkkitehtuurin kuin esimerkiksi amatöörien tiedeseurojen muodossa. Oppineet amatöörihistorioitsijat julkaisivat lähes kaiken historiasta julkaistun materiaalin 1800-luvun alun Ranskassa ennen akateemisen historiantutkimuksen varsinaista syntyä.[15] Yhtenä syynä kiinnostukselle kansallista historiaa kohtaan olivat aikakauden kauaskantoiset tapahtumat kuten vuonna 1789 alkanut vallankumous, Napoleonin valtakausi sekä ranskalaisen monarkian restauraatio (1814-1830), jotka ravistelivat tulkitsemaan historiaa uusien linssien läpi.[16] Kansallisen historian suosio näkyi myös kuninkaiden tukemissa rakennus- ja taidehankkeissa, kuten Luxembourgin puiston veistosten uusimisessa.

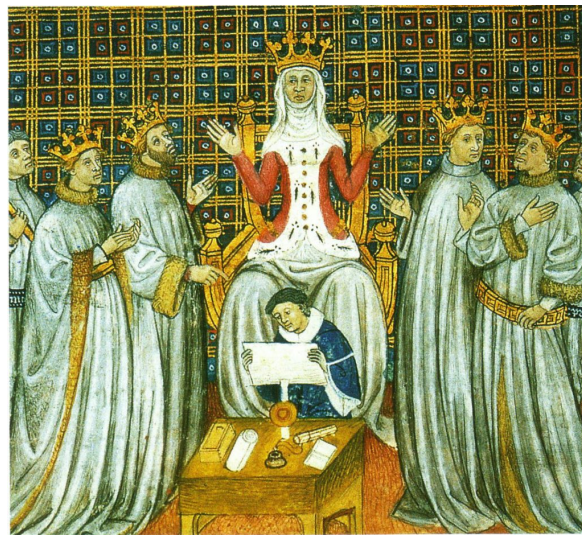
Kuningatar Marie de Médicis'n 1600-luvun alussa perustamassa Luxembourgin puistossa Pariisissa on kuuluisille naisille omistettuja veistoksia, joista kuusitoista valmistui 1840-luvulla.[17] Puistossa oli veistoksia jo aiemmin mutta heinäkuun monarkian aikana huonokuntoiset veistokset haluttiin korvata uusilla.[18] Veistosten malleiksi valitut naiset olivat pyhimyksiä, hallitsijoita tai tunnettuja kuninkaallisia naisia. Valinnoista vastasi kuningas Louis-Philippe ja mukaan valikoitui kolme naista merovingiajalta, muun muassa pyhä Klotilde ja pyhä Bathilde.[19] Klotilde valittiin, koska hän oli käännyttämässä miestänsä Klodovig I:stä kristinuskoon ja Bathilde, koska hän "kielsi orjuuden Frankkien valtakunnassa".[20] Bathilden veistosta puistoon esitti sen toteuttanut taiteilija Victor Thérasse (1796-1864). 1800-luvulla historia oli läsnä joka puolella Pariisissa ja esimerkiksi aiemmin joka toinen vuosi pidetty *Salon*, jossa pääsääntöisesti esiteltiin tuoretta taidetta, muutettiin vuonna 1833 jokavuotiseksi ja sen suosio kasvoi entisestään.[21]

Pyhän Klotilden patsas Luxembourggin puistossa. Kuva: Wikimedia Commons.

Historian lisäksi taide oli vahvasti politisoitunutta, eikä kulttuurinen muisti ollut sama kaikilla katsojilla. Esimerkiksi Klotilde saattoi toisille olla muistutus väkivaltaisista frankeista ja toisille hän saattoi olla muistutus kristinuskon juurtumisen alkuajoista. Taiteen poliittisuus ja ristiriitaiset tulkinnat pyhimyskuningattarien merkityksestä näkyivät myös Bathilden veistoksen vastaanotossa. Veistos, joka esiteltiin vuoden 1848 *Salonissa*, sai esittelyssään kriitikoilta palautetta elävyyden ja tunteen puutteesta. Henri Blaze de Bury (1813-1888), joka oli kritiikin kirjoittaja pseudonimellä F. de Lagenevais, ei lähtökohtaisesti arvostanut Bathildea kovin korkealle ja piti kuningattaren valintaa puistoon arveluttavana. De Bury totesi, että vuoden 656 jälkeen valtaistuimella on ollut arvoisampia ja hartaampiakin kuningattaria kuin Bathilde.^[22] Kritiikillä on mahdollisesti myös poliittinen tausta. Se on kirjoitettu vuoden 1848 vallankumouksen alettua, ja kritiikissä mainitaan, että veistokset tilasi puistoon "entinen hallinto" eli heinäkuun monarkia. *Revue des deux mondes*, eli kritiikin julkaissut lehti, oli ollut heinäkuun monarkian kannattaja mutta asetelmat ovat saattaneet muuttua vallankumouksen alettua.^[23] De Bury ei kritisoinut yksinomaan Bathilden veistosta vaan myös kahta muuta samanaikaisesti Luxembourggin puistoa varten esiteltyä veistosta, kuningatar Berthen (Kaarle Suuren äidin) ja Mademoiselle de Montpensier'n (Louis XIV:n serkun) veistoksia.^[24] Hän suosi kaikkia kolmea veistosta ja veistäjää tasapuolisesti, eikä varmasti ole sattumaa, että kaikki kolme työtä oli tilattu heinäkuun monarkian aikana. Klotilden veistoksesta ei ole vastaavaa kritiikkiä tiedossa, joskin se valmistui ennen vuoden 1848 vallankumousta ja eikä sitä esitelty *Salonissa*.

Merkittäville naishahmoilla kuten Klotildella on aina ollut keskeinen, joskin instrumentaalinen, rooli Ranskan kristillistämiseen liittyvissä narratiiveissa.[25] Vuonna 2017 valmistuneessa väitöskirjassani esitän muun muassa, että kaikki merovingikuningattaret eivät olleet yhtä suosittuja kaikissa historiankirjoituksen lajeissa 1800-luvun alun Ranskassa vaan suosiossa oli suuria eroja. Pyhimyskuningattaret olivat suosittuja naisille suunnatuissa genreissä sekä uskonnollisessa kirjallisuudessa kun taas kasvavassa ja kehittyvässä akateemisessa historiantutkimuksessa kuningattaret Brunehilde (k. 613) ja Fredegunda (k. 597) kuvattiin poliittisesti merkittävänä merovingiajan toimijoina.[26] Vaikka 1800-luvun liberaalit historiankirjoittajat näkivät Brunehilden ja Fredegundan poliittisesti keskeisinä historiallisina hahmoina varhaiskeskiaikaisten frankkien historiassa, kyse ei ollut yksinomaan positiivisesta tulkinnasta. 1800-luvun sukupuoli-ihanteessa nainen ei ollut poliittisesti aktiivinen toimija vaan hänen keskeinen roolinsa nähtiin olevan kodin piirissä, yksityiseksi mielletyllä yhteiskunnan alueella.

Klotilde. Lähde: Bibliothèque municipale de Toulouse / Wikimedia Commons

Klotilde kuvattiin 1800-luvun katolisessa historiantulkinnassa usein ideaalina vaimona ja äitinä, joka vastasi perheen uskonnollisesta oikeaoppisuudesta, toisin kuin merovingikuningattaret Fredegunda ja Brunehilde.[27] Tämä tulkinta marginalisoi Klotilden liberaalissa historiankirjoituksessa, eli 1820-luvulla katolisen ja rojalistisen historiankirjoituksen vastavoimaksi syntyneessä historiantutkimuksessa, poliittisesti merkittävien toimijoiden ulkopuolelle. 1800-luvun alkupuolen historiankirjoitus oli usein ristiriitainen ihanteissaan ja historiankirjoituksen kenttä oli vahvasti jakaantunut kirjoittajien poliittisten näkemysten mukaan. Pyhään Klotildeen ja pyhään Bathildeen sekä muihin kansallisiin pyhimyksiin liittyvä muistaminen keskittyi erityisesti katolisen kirkon ympärille, uskontoon liittyvään taiteeseen ja rituaaleihin. Heidät muistetaan ennen kaikkea pyhimyksinä, mikä menee heidän historiallisten elämiensä edelle.[28] Heille on omistettu kirkkoja ja omat juhlapäivät. Heistä on tehty veistoksia, heitä

esitetään lasimaalauksissa ja heidän mukaansa on nimetty paikkoja. He olivat historiankirjoituksen sivujen ulkopuolella huomattavasti näkyvämpiä hahmoja kuin esimerkiksi Brunehilde ja Fredegunda.

Klotilde ja Bathilde olivat selkeästi osa 1800-luvun kuuluisien naisten kansallista kaanonia yhdessä esimerkiksi Blanche de Castille'n (1188–1252) ja Jeanne d'Albret'n (1528–1572) kanssa, joista myös veistettiin veistokset Luxembourgin puistoon. Yhteistä naisille oli heidän instrumentaalinen rooli joko pyhimyksenä eli Ranskan kansan oikeaoppisuuden suojelijoina kuten Bathildella tai suurmiesten vaimoina ja äiteinä: Klotilde kääntyi miehensä Klodovig I:n, merovingidynastian merkittävimmän hallitsijan, katoliseen uskoon, Blanche de Castille oli Ranskan ainoan pyhimyskuningaan Louis IX:n äiti ja sijaishallitsija, ja Jeanne d'Albret oli ensimmäisen Bourbon-sukuisen hallitsijan Henri IV:n äiti. Heidän julkisessa kunnioituksessa korostui äitiyden ja uskonnollisen konservatiivin rooli, jotka olivat tärkeimmät ideaalinaisten tehtävät 1830- ja 1840-lukujen Ranskassa.[29]

Pyhän Bathilden patsas Luxembourgin puistossa. Kuva: Wikimedia Commons.

Kansallisen historian esille tuominen oli Louis-Philippelle poliittisesti tärkeää, koska historia oli yksi tapa tehdä politiikkaa 1800-luvun alussa. Luxembourgin puiston veistokset on tehnyt pääasiassa aina eri veistäjä, mikä oli tyypillistä Louis-Philippen kaudelle. Esimerkiksi tilatessaan maalauksia Versailles'n museoon kuningas käytti useita eri taiteilijoita saadakseen runsaslukuisesti taiteilijoita mukaan museon, ja kansallisen historian, rakennustyöhön. Näin kuningas tuki köyhiä taiteilijoita mahdollisimman

laajasti.^[30] Louis-Philippe rahoitti taiteita mutta rahoituksella oli selkeä poliittinen funktio kuten esimerkiksi vuonna 1837 Versailles'n museon avajaisissa, jotka pidettiin osuvasti heti kruununprinssin häiden jälkeen korostaen tapahtumien juhlallisuutta.[31]

Luxembourgien puiston kuuluisat naiset voi tulkita narratiivina Ranskan kuningattarista. Puistosta on jätetty pois ristiriitaiset hahmot kun Catherine de Médicis ja kaikki kuningattaret 1700-luvun jälkeen. Veistokset loivat puistossa vierailevalle katsojalle ehyen narratiivin Ranskan (katolisen[32]) historian kuningattarista alkaen kantaäiti Klotildesta mutta jättäen lopun auki. Narratiivin loppua ei ollutkaan tarkoitus löytää 1840-luvulla, koska veistosten tilausaikana uusi Orléansien dynastia oli vasta syntymässä. Luxembourgien puisto oli samanaikaisesti *lieu de mémoire* ja kulttuurisen muistin rakennuspaikka, johon Louis-Philippe rakensi yhden tulkinnan Ranskan kuningattarien historiasta.

Kuninkaalliset haudat muistamisen paikkoina

Hallitsijoiden haudat ovat oleellinen osa kulttuurista muistia ja monet haudat ovat itsessään *lieu de mémoire*ja. Esimerkiksi Saint-Denis'n basilika, johon Ranskan kuninkaallisia haudattiin erityisesti ancien régime aikana, on tällainen kohde ja samanlaista *lieu de mémoire* Louis-Philippe pyrki rakentamaan Dreux'n kuninkaallisesta kappelista. Saint-Denis'n basilika ryöstettiin ja haudat tuhottiin perusteellisesti vallankumouksen aikana mutta vuonna 1814 heti noustuaan valtaan Louis XVIII (1814/1815-1824) alkoi palauttaa Saint-Denis'n asemaa kuninkaallisena hautapaikkana. Basilikaan tuotiin runsaasti kuninkaallisia hautamuistomerkkejä, myös sellaisia, jotka olivat ennen vallankumousta sijainneet toisaalla, kuten kuningatar Fredegundan hauta. Saint-Denis'n basilikaan siirrettiin niin ikään muita merovingikuninkaallisten hautamuistomerkkejä.[33] Pyhät merovingikuningattaret olivat osa historiallista kuvastoa, jota käytettiin kuninkaallisissa hautapaikoissa toisaalta korostamaan hautapaikat rakennuttaneiden hallitsijoiden historiallista legitimaatiota ja toisaalta luomaan niistä *lieu de mémoire*ja tuleville sukupolville.

Klotilde haudattiin hänen ja Klodovig I:n perustamaan Pyhien Apostolien basilikaan (La basilique des Saints-Apôtres de Paris, myöhemmin Pyhän Genevièven luostari), joka tuhottiin vuonna 1801. Merovingeihin erikoistunut tutkija Ian Wood on huomauttanut, että Klodovig I:n ja Klotilden haudat eivät olleet *lieu de mémoire*ja vaan paremmin unohduksen paikkoja ennen 1700-lukua. Koko keskiajan jatkuneesta kunnioituksesta huolimatta Klodovig I:n ja Klotilden hautojen sijaintia ei tunnettu.[34] Vuonna 1848 merovingikuninkaallisten hautapaikkojen sijainti oli selvillä, kun amatööriarkeologi François de Guilhermy kuvaili kirjassaan pyhän Genevièven luostarin tuhoamista ja siellä sijainneita hautoja. Guilhermyyn mukaan luostarin tuhoajat olivat löytäneet myös muille Klodovig I:n sukulaisille kuuluneita hautoja. Klotilden maalliset jäänteet poltettiin suuren vallankumouksen aikana mutta hänen muistamisensa jatkui esimerkiksi Saint-Denis'n basilikassa, jossa oli veistokset Klotildesta ja Klodovig I:stä. [35]

Guilhermy kirjassaan kuitenkin tuomitsi Corbien luostarista suuren vallankumouksen jälkeen Saint-Denis'n basilikaan tuodut Klotilden ja Klodovig I:n veistokset 1100-luvulla tehdyiksi aivan muita henkilöitä esittäviksi veistoksiksi.^[36] On paljastavaa, että Saint-Denis'n asemaa kuninkaallisena hautapaikkana alettiin palauttaa heti restauraation aikana ja varhaisimmat merovingikuningattaret pyrittiin sisällyttämään sinne, vaikkakin myöhempien veistosten muodossa. Restauraatian aikalaisille basilika oli hyvin tunnettu paikka, koska sinne siirrettiin seremoniallisin menoin vuonna 1815 Louis XVI:n ja Marie-Antoinetten haudat, ja vuonna 1820 basilikaan haudattiin murhattu Berryn herttua, joka oli Artois'n kreivin eli tulevan Charles X:n poika. Vuonna 1824 kuningas Louis XVIII sai sieltä lopullisen lepopaikan.^[37] Siirtämällä varhaisten merovingihallitsijoiden hautamuistomerkkejä ja veistoksia Saint-Denis'hin uusi hallinto sisällytti heidät osaksi Ranskan kuninkaallista kaanonin ja monarkian pitkää kulttuurista muistia. Pyhä Bathilde haudattiin Chellesin luostariin, joka koki saman kohtalon kuin Pyhän Genevièven luostari eli se tuhottiin suuren vallankumouksen aikana.^[38]

Klotilden ja Bathilden valinta Luxembourgin puistoon Louis-Philippen myötävaikutuksella tulee vielä paremmin ymmärrettäväksi kun huomioidaan heidän valintansa Dreux'n kuninkaallisen kappelin, Orléansin suvun hautamonumentin, lasimaalauksiin. Orléansin suvun hautakappelin rakentaminen aloitettiin vuonna 1816 Orléansin leskiherttuattaren (Louis-Philippen äidin) toimesta. Noustuaan valtaan vuonna 1830 Louis-Philippe valitsi restauraation ajan kuninkaista poiketen hautapaikakseen Dreux'n kappelin Saint-Denis'n basilikan sijaan. Valinta kertoo Louis-Philippen halusta tehdä symbolisesti ja konkreettisesti eroa Bourbon-suvun kuninkaisiin luomalla dynastialleen oma hautakappeli. Louis-Philippe myös aloitti Dreux'n kappelissa kattavat muutostyöt.^[39] Rakennustyöt alkoivat varsinaisesti vasta vuonna 1839 kun kuningaspari menetti tyttärensä ja lopullisen sysäyksen työt saivat vuonna 1842 kun kruununprinssi menehtyi tapaturmaisesti. Kumpikin haudattiin Dreux'n kuninkaalliseen kappeliin.^[40] Suositun kruununprinssin menetys vaikutti negatiivisesti koko Orléansin perheen suosioon ja osaltaan lisäsi hallitsijaperheen uudistusvastaisuutta ja sulkeutuneisuutta.

Louis-Philippe tilasi kappeliin 1840-luvulla taidetta, jonka funktiona oli korostaa Orléansin suvun valtaoikeuksia, assosiaatiota kuninkaallisiin pyhimyksiin ja jatkumoa Ranskan aiempiin hallitsijoihin. Vuonna 1844 valmistuneissa lasimaalauksissa esiintyvät muun muassa pyhä Klotilde, pyhä Radegunda ja pyhä Bathilde.^[41] Hahmoina lasimaalauksissa ovat myös pyhä Filippus (ranskaksi "saint Philippe"), pyhä Amélie ja pyhä Adélaïde (Louis-Philippen sisko ja neuvonantaja oli nimeltään Adélaïde), joiden kasvoihin on otettu piirteitä heinäkuun monarkian kuninkaallisista. Kuninkaalliset on eksplisiittisesti ikuistettu pyhimyksinä, mikä vahvasti ajatusta Orléansin suvun jumalallisesta oikeutuksesta istua Ranskan valtaistuimella. Bathilden ikuistaminen kuninkaallisen kappelin lasimaalaukseen on suora viittaus Louis-Philippen tätiin, Orléansin Bathildeen.^[42] Ranskan pyhä Louis IX esiintyy kappelissa useassa paikassa, koska hän oli pyhän Filippuksen ohella kuninkaan suojeluspyhimys.^[43] Mielenkiintoista on, että uudesta kuninkaallisesta hautapaikasta riippumatta useat viittauksen kohteena olevat pyhimykset olivat Orléansin suvulla samat kuin restauraation aikana Bourboneille kuten esimerkiksi pyhä Geneviève ja pyhä Louis IX.

Kuningas Louis-Philippe I. Kuva: Wikimedia Commons.

Dreux'n lasimaalaukset perustuivat piirroksiin, joiden tekijän valinta on kiinnostava. Piirustukset on tehnyt Jean-Auguste-Dominique Ingres (1780-1867), jonka taide jakoi 1830-luvun puolivälissä kriitikot poliittisten jakolinjojen myötä kun hänen työnsä *Le Martyre de saint Symphorien* esiteltiin vuoden 1834 *Salonissa*. Teos oli tilattu 1820-luvulla, jonka vuoksi teoksen nähtiin edustavan Bourbonien suvun vahvaa katolisuutta korostavaa tyyliä. Tästä syystä monet heinäkuun monarkian kannattajat sekä esimerkiksi tasavaltalaisia aatteita suosivat kirjoittajat kritisoivat sitä.[44] Kymmenen vuotta myöhemmin Ingres oli kuitenkin uuden kuningasperheen suosiossa ja hän esimerkiksi maalasi kruununprinssin muotokuvan ennen tämän kuolemaa.

1820-luvulla poliittiset vastustajat, erityisesti liberaalit, olivat kritisoineet kuningas Charles X:tä monarkian ja katolisen kirkon liian tiiviistä suhteista ja tämä kritiikki osaltaan myötävaikutti vuoden 1830 vallankumouksen syntyyn. Heinäkuun monarkian alussa monarkian ja katolisen kirkon suhde oli etäisempi mutta 1840-luvun alusta lähtien välit uudelleen tiivistyivät, mikä näkyi myös uskonnollisten representaatioiden tasolla. Ingres'n paluu Ranskaan vuonna 1841 ja hänen tunnetut piirroksensa Dreux'n kappeliin ajoittuivat paljon kertovasti yhteen heinäkuun monarkian ja katolisen kirkon selkeän lähentymisen kanssa.[45] 1840-luvulla heinäkuun monarkian erottautuminen Bourbonien restauraatiosta kävi monilla osa-alueilla yhä enemmän vain näennäiseksi.

Pyhimyskuningattarien muistaminen muissa uskonnollisissa kohteissa

Luxembourggin puiston veistosten ja Dreux'n lasimaalausten lisäksi vuonna 1846 aloitettiin pyhälle Klotildelle omistetun kirkon rakentaminen Pariisissa. Kirkko valmistui vuonna 1856 ja se pyhitettiin käyttöön vuonna 1857. Kirkko on varhaisin uusgotiikan edustaja Pariisissa. Kirkko vihittiin 1890-luvulla basilikaksi[46] Klodovig I:n kääntymisen vuosipäivän kunniaksi. Vuonna 1851, eli ennen kuin kirkko oli valmistunut, arkeologi Antoine-Pierre-Marie Gilbert (1785–1858) julkaisi lyhyen artikkelin kirkon rakennustöistä. Gilbert toteaa artikkelissaan, että kyseessä on ensimmäinen pyhälle Klotildelle omistettu kirkkorakennus. Hänen mielestään oli korkea aika, että Klotilde saa oman kirkon, koska hänen hartauden ja esimerkkien ansiosta Klodovig kääntyi kristinuskoon. Kirjoittajan mukaan Klodovig I:n perijät tukivat katolista kirkkoa hyvin vahvasti ja siksi he, eli Ranskan kuninkaat, ovat saaneet nimityksen *fils aînés de l'Église*.^[47] Gilbertille Klotilde on ennen kaikkea Ranskan kuningatar, ei germaanisten frankkien kuningatar.

Mielenkiintoista on, että pyhä Klotilde ei ollut ensisijainen vaihtoehto kirkon pyhimykseksi. Gilbert toteaa hieman epämääräisesti, että kirkko oli tarkoitus omistaa pyhälle Amélielle, mutta "harras prinsessa", joka istui samalla istuimella kuin Klotilde kerran istui, päätti, että kirkko pyhitetään toiselle pyhimykselle. Toisin sanoen, Ranskan valtaistuimella istunut nainen päätti, että pyhä Amélie ei ole sopiva pyhimys kirkolle. Gilbert ei kerro, milloin tämä päätös tehtiin, mutta voidaan olettaa mukana olleen myös politiikkaa. Gilbert jatkaa, että pyhää Amélieta ehdotti Claude-Philibert Barthelot, Rambuteau'n kreivi ja Seinen prefekti.^[48] Rambuteau oli vahva heinäkuun monarkian kannattaja ja alkuperäinen ehdotus omistaa kirkko pyhälle Amélielle tehtiin mahdollisesti vuonna 1846, kun kirkko päätettiin rakentaa. Oletettavasti pyhä Amélie valittiin Louis-Philippen vaimon Marie Amélien kunniaksi. Loogiselta vaikuttaa, että päätös vaihtaa pyhä Amélie pyhään Klotildeen tehtiin vuoden 1848 vallankumoukseen jälkeen, kun haluttiin kumota viittauksia edelliseen hallintoon.

Jos päätöksen teki "harras prinsessa" sen täytyi kuitenkin olla Marie Amélie ja päätöksen on täytynyt syntyä ennen vuotta 1848. Marie Amélie sopii Gilbertin kuvaukseen hartaasta prinsessasta mutta päätös tuntuu kieltämättä erikoiselta. Aiemminhan heinäkuun monarkian kuninkaalliset pyrkivät vahvasti assosioimaan itsensä kuninkaallisiin pyhimyksiin ja pyhälle Amélielle omistettu kirkko Pariisissa olisi tukenut vahvasti tätä pyrkimystä samalla tavoin kuin Dreux'n kuninkaallisen kappelin lasimaalaukset.

Auguste Blanchot julkaisi vuonna 1857 lyhyen kirjansen pyhän Klotilden kirkosta ja kirjassaan hän valaisee hieman lisää kysymystä pyhimyksen valinnasta. Blanchot kertoo, että kirkkoa alettiin suunnitella jo restauraation aikana, jolloin se päätettiin omistaa pyhälle Kaarlelle, mahdollisesti kuningas Charles X:n mukaan. Louis-Philippen aikana päätettiin, että kirkko omistetaan pyhälle Amélielle. Lopulta päätettiin, että kirkko omistetaankin pyhälle Klotildelle.^[49] Blanchot antaa tekstissään vaikutelman, että päätös muutoksesta tehtiin jo ennen vuotta 1846 mutta hänkään ei anna mitään perusteluja Klotilden valinnalle. Ehkä vaakakupissa painoi se, että kansallisella pyhimyksellä Klotildella ei ollut vielä omaa kirkkoa.

Klotildelle on omistettu kappeleita katedraalien sisällä jo ennen restauraatiota ja heinäkuun monarkiaa. Esimerkiksi Pariisin Notre-Damessa on pyhälle Klotildelle omistettu kappeli, joka oli jo olemassa ennen hänelle omistetun kirkon rakentamista. Kuten mainittu, Klotilde perusti miehensä Klodovig I:n kanssa 500-luvulla kirkon apostolien Pietarin ja Paavalin kunniaksi Pariisiin ja tämä kirkko muutettiin myöhemmin pyhän Genevièven luostariksi. Luostari ja sen kirkko tuhottiin suuren vallankumouksen aikana ja lopullisesti Napoleonin aikana, joskin kirkon kohdalle nimettiin vuonna 1807 *rue Klodovig*. Myös Klotildella on oma katu Pariisissa. Klotildelle omistettua katua alettiin rakentaa vuonna 1807 mutta se valmistui vasta 1841.^[50] Klotilde sai siis samanaikaisesti 1840-luvulla oman kadun Pariisiin sekä useita veistoksia ja oman kirkon. Kahdesta merovingiajan pyhimyskuningattaresta, Klotildesta ja Bathildesta, vain ensimmäinen on kansallinen pyhimys, jonka vuosipäivää juhlitaan ranskalaisessa katolisessa kalenterissa 4. kesäkuuta kun taas Bathilden muistopäivä on paikallinen juhla.^[51] On ymmärrettävää, että Klotildelle on omistettu pääkaupungissa enemmän muistomerkkejä kuin paikallisille pyhimyksille.

Pariisissa veistettiin 1840-luvulla pyhistä merovingikuningattarista veistokset myös toiseen paikkaan. Saint-Germain-l'Auxerrois -kirkko palautettiin katolisen kirkon toimintaan suuren vallankumouksen jälkeen vuonna 1802 mutta jo vuonna 1831 kirkko ryöstettiin ja tuhottiin kun anti-legitimistit hyökkäsivät sinne vuonna 1820 murhatulle Berryn herttualle pidetyn muistotilaisuuden seurauksena.^[52] Hyökkäyksen jälkeen kirkko avattiin uudelleen yleisölle vasta vuonna 1845, jota ennen kirkko restauroitiin ja sinne tilattiin uusia veistoksia. Louis Desprez veisti kirkkoon muun muassa pyhän Klotilden, Radegundan ja Bathilden veistokset. Näiden lisäksi kirkkoon veistettiin runsaasti veistoksia kansallisesti merkittävien pyhimyksistä kuten Ranskan pyhästä Louis IX:stä ja tämän sisaresta pyhästä Isabelista. Yhteensä veistoksia tehtiin yli 18 kappaletta. Saint-Germain-l'Auxerrois -kirkko ja sen restauraatio on myös mielenkiintoinen esimerkki legitimistien eli Bourbon-suvun kannattajien propagandasta. Legitimistinen *la Mode* -lehti julkaisi vuonna 1840, miten kirkon korjaustöiden venyminen oli merkki Ranskan uskonnollisen puhtasoppisuuden rappiosta ja siitä, miten paljon hyveellisempi ja hartaampi syrjäytetty Charles X oli ollut suhteessa nykyiseen kuninkaaseen, Louis-Philippe I:seen.^[53] Legitimistit eivät koskaan antaneet Louis-Philippelle anteeksi, että hänen isänsä Orléansin herttua Philippe Égalité, kuten hänet vallankumouksen aikana tunnettiin, oli 1790-luvulla äänestänyt Louis XVI:n teloituksen puolesta.

Nicholas Michel Troche julkaisi vuonna 1847 artikkelin Saint-Germain-l'Auxerrois -kirkon veistoksista, missä hän korosti kolmen merovingiajan pyhimyksen merkitystä erityisesti Ranskan kuningattarina.^[54] Kirkon juuret ulottuivat merovingiaikaan ja 18 tilatusta veistoksesta puolet esitti merovingiajan pyhimyksiä. Troche, joka julkaisi laajasti Pariisin kirkkoarkkitehtuurista ja arkeologiasta, lähestyi Saint-Germain-l'Auxerrois -kirkon uudistustöitä pääsääntöisesti positiivisesti, joskin hän kritisoi pyhimyskuningattarista tehtyjen veistosten laatua, erityisesti niiden lyhyttä. Hän syytti tästä ennen kaikkea kaupunginvaltuuston antaman kokonaisrahoituksen pienuutta. Troche totesi artikkelissaan pyhimyskuningattarien esiintyvän myös kirkon lasimaalauksessa.^[55] Kirjoittaja vaikutti hyväksyvän assosiaation pyhimysten ja kuninkaallisten välillä, ja hän

toi artikkelinsa lopussa vahvasti esille positiivisen näkemyksen yleisesti katolisesta uskosta ja siitä, miten sen ihmeet välittyvät kirkon uudistuksessa. Troche kehuu erityisesti Victor Mottez'ta, joka maalasi kirkon freskot, myös pyhän Klotilden.^[56]

Saint-Germain-l'Auxerrois -kirkon taiteesta tehtyjen tulkintojen tarkastelu korostaa katolista kulttuurista muistia merovingiajasta Ranskan monarkian alkukehtona. Kirkosta rakennettiin *lieu de mémoire*a, joka korostaa katolisen uskon ja monarkian yhteyttä. Saksalaista tutkijaa Jan Assmania mukaillen kulttuurinen muisti kulminoitui kirkossa symbolisiin hahmoihin eli pyhimyksiin.^[57] Epäilemättä näin pyhät kuningattaret haluttiinkin kirkossakävijöiden tulkitsevan. Liberaalissa historiankirjoituksessa 1840-luvulla Klotilde ja Bathilde laskettiin jo germaanisiin frankkikuningattariin mutta kirkkotaiteessa heidän assosioitiin Ranskan hallitsijoihin. Myös Troche kirjoitti "Ranskan kuningattarista".^[58] Yksittäinen kirkossakävijä 1840-luvulla ei todennäköisesti tehnyt eroa Ranskan hallitsijoihin ja germaanisiin hallitsijoihin katsoessaan veistoksia tai kirkon lasimaalauksia.

1840-luvulla uskonnollisuus ja hengellisyys kasvoivat yleisesti Ranskassa ja aikakaudesta puhutaankin katolisen herätyksen aikana. Uudenlainen uskonnollisuus näkyi esimerkiksi pyhimyskuningattarista julkaistun uskonnollisen kirjallisuuden, katolisten hyväntekeväisyysjärjestöjen, uskonnollisten veljeskuntien, pyhiinvaeltajien ja yleisesti katolisen kirkon profiiliin ja aktiivisuuden kasvuna. Lisääntyvä katolilaisuuden näkyvyys ei välttämättä merkinnyt aktiivisuuden kasvua kaikkialla kirkon piirissä, koska samanaikaisesti esimerkiksi papiksi vihittyjen määrä väheni ja pääsiäisjumalanpalvelukseen osallistujien määrä pysyi suhteellisen vähäisenä.^[59] Julkinen uskonnollisuus sai näkyvyyttä ja sitä tuki valtio ja monarkia, mutta sen merkitys vaikutti rajautuvan vain pieneen osaan väestöä. Pyhimyskuningattarien esilletuominen tuki kirkon ja monarkian tahtoa nostattaa katolisuuden suosiota ja assosioida monarkia pyhimyksiin, mutta innostus ei levinnyt niin laajalle kuin toimijat ehkä toivoivat.

1840-luvulla on näkyvissä tendenssi assosioida pyhät merovingikuningattaret heinäkuun monarkiaan. Varhaiskeskiaikaiset kuningattaret valittiin heidän pyhyytensä vuoksi, ei heidän historiankirjoituksessa kuvatun poliittisen vaikuttavuuden vuoksi. Klotilden merkitys Pariisissa kulttuurisessa muistissa kasvoi selkeästi 1840-luvulla, vaikka olisi voinut olettaa näin olleen 1820-luvulla, jolloin kirkon ja kruunun suhde oli läheisempi kuin heinäkuun monarkian alussa. Heinäkuun monarkia tunnetaan liberaalien historiankirjoittajien aikakautena, jolloin esimerkiksi kuuluisa historioitsija François Guizot (1787-1874) toimi pääministerinä, mutta liberaalissa historiankirjoituksessa poliittisesti merkittävänä kuvatut merovingikuningattaret kuten Brunehilde ja Fredegunda olivat pääsääntöisesti liian ristiriitaisia hahmoja ollakseen sopivia assosiaation kohteita legitimaatiota hakevalle monarkialle. 1820-luvulla liberaali historiankirjoitus oli syntynyt vastavoimana rojalistiselle historiantulkinnalle, jossa keskiössä olivat vain kirkko ja kruunu. Vaikka liberaalissa historiankirjoituksessa heinäkuun monarkian aikana Klotilde esitettiin ajoittain ristiriitaisena, jopa väkivaltaisena ja kostonhimoisena kuningattarena, katolisessa historiankirjoituksessa hän oli ennen kaikkea pyhä kansan äiti ja ideaali roolimalli katoliselle vaimolle ja äidille.^[60]

Lopuksi

Klotilde oli 1840-luvulla yksi keskeisistä kansallisista pyhimyksistä, joita heinäkuun monarkia käytti legitimaationsa apuvälineenä, koska hän muistutti monarkian pitkstä historiasta, hallitsijoiden esikuvallisuudesta sekä kuninkaan erityisyydestä suhteessa maallisiin hallitsijoihin. Heinäkuun monarkian kuninkaalliset assosioitiin keskiaikaisten pyhimysten kanssa, koska nämä olivat kansallisesti näkyviä ja tunnettuja hahmoja. Useimmille ranskalaisille keskiaika, ja varhaiskeskiaika, olivat yhtä pyhimysten historian kanssa ja merovingien tuntemus rajoittui muutamaan tunnettuun hahmoon, kuten Klotildeen ja Klodovig I:een. Klotilden suosion kasvu heinäkuun monarkian aikana on osa laajempaa valtiollista ja institutionaalista uskonnollista heräämistä, joka manifestoitui erityisesti julkisissa tiloissa. Luxembourgin puisto, kirkkorakentaminen ja hautakappeliin koristelemine ovat parhaita esimerkkejä valtiollisen uskonnollisuuden manifesteista.

Orléansin hallitsijaperhe selkeästi pyrki integroimaan itsensä osaksi ranskalaisen pyhimyskaanonin kulttuurista muistia. Monumenttien ja taiteiden avulla hallitsijaperhe ja heidän tukijansa vahvistivat assosiaatiota kansallisten pyhimysten ja keskeisten Orléansin perheen jäsenten välillä. Kulttuurisen muistin rakennuspalikoiden valinta oli olennaista ja yhdistyi vahvasti katoliseen tulkintaan merovingien, ja koko Ranskan, historiasta. Mielenkiintoiseksi tämän tietyn kulttuurisen muistin rakentamisen tekee se, että heinäkuun monarkia profiloituu usein vahvasti liberaaleihin historioitsijoihin, jotka toimivat politiikassa näkyvissä rooleissa ja esittivät usein kriittisiä tulkintoja frankeista. Kriittiset tulkinnat eivät selkeästi välittyneet heinäkuun monarkian kulttuurisen muistin kaikkiin osiin. Luxembourgin puisto ja Dreux'n hautakappeli ovat vahvasti katolisiksi rakennettuja *lieux de mémoire*ja, joissa yhdistyvät konservatiiviset tulkinnat keskiaikaisista pyhimyksistä ja Orléansin suvun halu luoda oma kuninkaallinen kulttuurinen muisti ja historian tulkinta.

Kyse ei siis ollut kansallisen historian uudelleentulkinnasta vaan perinteisten tulkintojen uudelleenkäytöstä. Tämä uudistumisen puute ei koskenut vain historiallisen kuvaston käyttöä legitimaation perusteena 1840-luvulla. Kyvyttömyys uudistua näkyi myös heinäkuun monarkian tavoissa käsitellä sosiaalisia ja taloudellisia kysymyksiä, mikä osaltaan myötävaikutti vuoden 1848 vallankumouksen syntyyn.

FT Heta Aali valmistelee parhaillaan kulttuurihistorian alaan kuuluvaa kansainvälistä julkaisua restauraation ja heinäkuun monarkian ajan kuninkaallisista naisista Ranskassa ja historian käytöstä ranskalaisen monarkian legitimaation perustana.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

Lähteet

Blanchot, Auguste. *Église Sainte-Clotilde de Paris*. A. Pringuet, Paris 1857.

Bulletin monumental, Société Française pour la Conservation et la Description des Monuments Historiques, 7 (1841).

Bulliot, Jacques-Gabriel. *Essai historique sur l'abbaye d'Autun de l'ordre de Saint-Benoît*, I-II. M. Dejussieu, Autun 1849.

Congrès archéologique de France. Société française d'archéologie. Derache, Paris 1847.

Dubern, Jules. *Histoire des reines et régentes de France et des favorites des rois*, I-II. A. Pougin, Paris 1837.

Gilbert, Antoine-Pierre-Marie. Église de Sainte – Clotilde sur le terrain de belle-chasse. *Revue Archéologique*. 7:2 (1850-1851), 637-641.

Guilhermy, Ferdinand de. *Monographie de l'église royale de Saint-Denis, tombeaux et figures historiques*. Librairie archéologique de Vor Didron, Paris 1848.

Guillon, Marie-Nicolas-Silvestre. *Pèlerinage de Dreux*. Firmin Didot, Paris 1846.

Hustin, Arthur. *Le Luxembourg : le palais, le Petit-Luxembourg, le jardin, le musée, les carrières*. Impr. de P. Mouillot, Paris 1905.

Lacroix, P. de. *Histoire monumentale, pittoresque et anecdotique de la chartreuse de Paris : suivie d'une description nouvelle du Luxembourg et de ses jardins*. Dumoulin, Paris 1867.

Lagenevais, F. de. Le Salon de 1848. *Revue des Deux Mondes*, 22 (1848), 282-299.

Langerack, Joséphine Amory de. *Galerie des femmes célèbres depuis le 1er siècle de l'ère chrétienne jusqu'au XVIe siècle, par Mlle Joséphine Amory, avec une introduction de M. Pitre Chevalier*. Mellier Frères, Paris 1847.

Rotrou, Eustache de. *Dreux, ses antiquités, chapelle Saint-Louis : abrégé historique de cette ville et de son comté (Nouvelle édition revue et considérablement augmentée). Continué jusqu'à nos jours et augmenté d'une description de ses monuments par M. l'abbé Vilbert*. Lacroix, Dreux 1879.

S.-A, P. de. *Promenade aux sépultures royales de Saint-Denis et aux catacombes*. Panckoucke, C.-L.-F., Paris 1825.

Thierry, Augustin. *Récits des temps mérovingiens: précédés de considérations sur l'histoire de France*, I-II. Jost Tessier, Paris 1842.

Troche, Nicolas-Michel. Mémoire historique et critique sur le portail, le porche et les peintures du porche de l'église royale et paroissiale de Saint-Germain l'Auxerrois, à Paris. *Revue Archéologique*. 3:2 (1846-1847), 591-616.

Sanomalehti

Tutkimuskirjallisuus

Aali, Heta. *Merovingian Queenship in Early Nineteenth-Century French Historiography*. Annales Universitatis Turkuensis, Turku 2017.

Amalvi, Christian. *Les Héros des Français. Controverses Autour de La Mémoire Nationale*. Larousse, Paris 2011.

Amalvi, Christian. Le Baptême de Klodovig: Heurs et Malheurs d'un Mythe Fondateur de La France Contemporaine, 1814-1914. Teoksessa Olivier Guyotjeannin (toim.) *Klodovig Chez Les Historiens*. Librairie Droz, Paris, Genève 1996, 241–272.

Assman, Jan. *Cultural Memory and Early Civilization. Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge University Press, Cambridge 2011.

Avezou, Laurent. *Raconter La France: Histoire d'une Histoire*. Armand ColinPoche, Paris 2013.

Boureau, Alain. The King. Teoksessa Nora, Pierre & Jordan, David P (toim.) *Rethinking France. Les Lieux de Mémoire (I)*. The University of Chicago Press, Chicago 2001, 181–216.

Brennan, Brian. Piety and Politics in Nineteenth-Century Poitiers: The Cult of St Radegund. *Journal of Ecclesiastical History*, 47:1 (1996), 65-81.

Davidson, Denise Z. *France after Revolution. Urban Life, Gender, and the New Social Order*. Harvard University Press, Cambridge 2007.

Driskel, Michael Paul. *Representing Belief. Religion, Art, and Society in Nineteenth-Century France*. Pennsylvania State University Press, Pennsylvania 1992.

Emery, Elizabeth. Gaudeamus Igitur: Late Nineteenth-Century French Taverns as a Portal to the Medieval. *The Year's Work in Medievalism*, 31 (2016), 90-103.

Erll, Astrid. *Memory in Culture*. Palgrave Macmillan, New York 2011.

Franconie, Grégoire. Louis-Philippe et La Sacralité Royale Après 1830. Teoksessa Becquet, Hélène et Frederking, Bettina (toim.) *La Dignité Du Roi. Regards Sur La Royauté En France Au Premier XIXe Siècle*. Presses universitaires de Rennes, Rennes 2009, 97–114.

Jardin, André and André-Jean Tudesq. *Restoration and Reaction, 1815-1830*. Cambridge University Press and Editions de la Maison des Sciences de l'Homme, Cambridge, Paris 1983.

Kroen, Sheryl. *Politics and Theatre: The Crisis of Legitimacy in Restoration France, 1815-1830*. University of California Press, Berkeley 2000.

Monnier, Jean and André Jardin. *Histoire 1789-1848*. Fernand Nathan, Paris 1960.

Petitier, Paule. Les Lieux de mémoire, sous la direction de P. Nora. *Romantisme* 63 (1989), 103-110.

Pilbeam, Pamela M. *The 1830 Revolution in France*. Macmillan, London 1991.

Ten-Doesschate Chu, Petra. Pop Culture in the Making: The Romantic Craze for History. Teoksessa Petra Ten-Doesschate Chu and Gabriel P. Weisberg (toim.) *The Popularization of Images. Visual Culture under the July Monarchy*. Princeton University Press, New Jersey 1994, 166-188.

Tepora, Tuomas. Mikä tekee "sota-ajasta" muistettavan? sota ja kollektiivinen muistaminen. *Ennen ja Nyt*, 2 (2015).

Tulard, Jean. Qui a Fait Coudre Les Abeilles de Childéric Sur Le Manteau Du Sacre de Napoléon? Teoksessa Rouche, Michel (toim.) *Klodovig: Histoire & Mémoire* (I). Actes Du Congrès International D'histoire de Reims, 19-25 Septembre 1996. Presses de l'Université de Paris-Sorbonne, Paris 1997,629-635.

Shelton, Andrew Carrington. Art, Politics, and the Politics of Art: Ingres's "Saint Symphorien" at the 1834 Salon. *The Art Bulletin*. 83:4 (2001), 711-739.

Marrinan, Michael. Historical Vision and the Writing of History at Louis-Philippe's Versailles. Teoksessa Petra Ten-Doesschate Chu and Gabriel P. Weisberg (toim.) *The Popularization of Images. Visual Culture under the July Monarchy*. Princeton University Press, New Jersey 1994, 113-143.

Vial, Charles-Éloi. *Les derniers feux de la monarchie. La cour au siècle des révolutions 1789-1870*. Perrin, Paris 2016.

Wood, Ian. *The Merovingian Kingdoms*. Longman, London, New York 1994.

Wood, Ian. The Panthéon in Paris: Lieu D'oubli. Teoksessa Remitz, Helmut and Zeller, Bernhard (toim.) *Vergangenheit Und Vergegenwärtigung: Frühes Mittelalter Und Europäische Erinnerungskultur*. Verlag des Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 2009, 93-102.

Elektroniset lähteet

Autun, abbatale Saint-Martin. http://care.huma-num.fr/care/index.php?title=AUTUN,_abbatale_Saint-Martin (8.2.2018).

Dictionnaire de la langue française (Littré). Tome 1 [1873]
<https://artflsrv03.uchicago.edu/philologic4/publicdicos/query?report=bibliography&head=basilique> (20.2.2018).

Église Saint-Germain-l'Auxerrois de Paris. Historique de l'église.

http://saintgermainlaxerrois.fr/?page_id=159 (26.2.2018).

Les rues de Paris. Rue Clotilde. <http://www.parisrues.com/rues05/paris-05-rue-clotilde.html> (26.2.2018).

Le Jardin du Luxembourg. Les statues. <http://www.senat.fr/visite/jardin/statues.html> (16.1.2018).

Le Jardin du Luxembourg. Les statues du Jardin du Luxembourg : Reines, saintes et dames illustres. http://www.senat.fr/visite/jardin/map_femmes.html (16.1.2018).

[1] Puistoon tilattiin 1840-luvulla patsaat seuraavista henkilöistä: pyhä Bathilde, Kaarle Suuren äiti Berthe, kuningatar Mathilde (1031-1083), pyhä Geneviève (Pariisin suojeluspyhimys), Maria Stuart, Navarran kuningatar Jeanne d'Albret (1528-1572), Clémence Isaure, mademoiselle de Montpensier (1627-1693, Louis XIV:n serkku), Louise de Savoy (1476-1531), Marguerite d'Anjou (1430-1483), Blanche de Castille (1188-1252), Anne de Beaujeu (1461-1522), Valentina Visconti, (Orleansin herttuatar, 1370-1408), Marguerite d'Angoulême (1492-1549), Marie de Médici (1575-1642), Laura de Noves (k. 1348, Petrarcan muusa), Anne d'Autriche, Anne de Bretagne(1477-1514), Marguerite de Provence (1221-1295) ja pyhä Klotilde. Puistoon veistettiin myös Jeanne d'Arcin patsas mutta se siirrettiin myöhemmin Louvreen. Puistoon on myöhemmin lisätty uusia patsaita.

[2] Pamela Bilbeamin klassikkotutkimuksen *The 1830 Revolution in France* mukaan restauraation ja heinäkuun monarkian erot olivat monin paikoin lähes kosmeettisia ja kyse oli enemmän jatkumosta kuin murroksesta niin sosiaalisesti, poliittisesti kuin kulttuurisesti. Pilbeam 1991.

[3] Merovingit olivat vallassa noin 450-luvulta 700-luvun puoliväliin. Ks. lisää Wood 1994.

[4] Myös Klotilden pojan vaimo pyhä Radegunda (k. 587) oli tunnettu pyhimys 1800-luvun Ranskassa. Ks. Brennan 1996. Pyhä Radegunda on tunnettu pyhimys erityisesti Poitiersin alueella, jonne hän perusti luostarin ja jonne hänet on haudattu. Neljäs varhaiskeskiaikainen tunnettu pyhimys oli pyhä Geneviève, Pariisin suojeluspyhimys. Vaikka hän oli merovingien aikalainen, keskityn artikkelini rajatun tilan vuoksi kuninkaallisiin merovingipyhimyksiin.

[5] kun esimerkiksi vuonna 1804 Napoleon viittasi merovingikuningas Kilderik I:een (Klodovig I:n isään) koristellussa kruunajaisviitassaan ja kun vuonna 1825 viimeinen Bourbon-sukuinen kuningas Charles X (1824-1830) kruunattiin Reimsin katedraalissa. Reimsin katedraali oli perinteinen Ranskan kuninkaiden kruunajaispaikka ja vuonna 511 kuollutta Klodovig I:stä pidettiin ensimmäisenä siellä voideltuna kuninkaana. Napoleonilla oli koristeellinen viitta yllään, johon oli kirjailtu kullalla mehiläisiä. Ne viittasivat merovingikuningas Kilderik I:seen, Klodovig I:n isään ja hänen symbolinaan pidettyyn eläimeen. Tässä tapahtumassa korostuvat sekä kulttuurisen muistin rituaalisuus että sen aktiivinen ylläpitäminen sekä luominen. Samat elementit olivat

näkyvillä vuonna 1825 kun viimeinen Bourbon-sukuinen kuningas Charles X kruunattiin Reimsin katedraalissa. Charles X:n kruunajaisissa viittauskohteena oli erityisesti Klodovig I, mutta myös kaikki aiemmat Reimsissä kruunatut Ranskan kuninkaas. Charles X halusi legitimoida valtansa ja asemansa, sekä osoittaa olevansa osa kuninkaiden jatkumoa aivan kuin suurta vallankumousta ja Napoleonaa ei olisi koskaan ollutkaan. Tulard 1997, 635.; Ks. myös Amalvi 1996, 243-244. Ks. kruunajaisista myös Boureau 2001, 181; Kroen 2000, 4, 118-119.

[6] Louis-Philippe myös rakasti kuninkaallisia linnoja ja hän käytti suuria summia rahoja niiden entisöintiin. Vial 2016, 377.

[7] Heinäkuun monarkian ajan poliittisista jakopiireistä, ks. esim. Monnier & Jardin 1960, 397-399. Ks. myös Jardin & Tudesq 1983, 111, 116

[8] Kroen 2000, 4.

[9] Tepora 2015. Lisäksi esimerkiksi ranskan kielen ja kirjallisuuden tutkija Elisabeth Emery on määritellyt kulttuurisen muistin 1800-luvun lopun ranskalaisen medievalismin kontekstissa hahmoiksi ja tarinoiksi, jotka yhdistetään niin usein tiettyyn aikaan tai paikkaan, että ne hyväksytään todeksi. Eli tiettyjä 1800-luvun representaatioita keskiajasta aletaan pitää todellisina kuvina keskiajasta. "[F]igures and stories so regularly associated with a time or place that they become accepted as real." Emery 2016, 99.

[10] Saksalaisen tutkijan Jan Assmanin mukaan kulttuurinen muisti keskittyy määrättyihin pisteisiin historiassa mutta on kykenemätön säilyttämään menneisyyttä sellainen kuin se oli. Kulttuurinen muisti tiivistyy symbolisiin hahmoin, joihin muisto kiinnittää itsensä ja joita juhlistetaan sekä käytetään selittämään kulloinen tilanne. "Cultural memory, then, focuses on fixed points in the past, but again it is unable to preserve the past as it was. This tends to be condensed into symbolic figures to which memory attaches itself [...] and that are celebrated in festivals and are used to explain current situations. [...] What counts for cultural memory is not factual but remembered history." Assman 211, 37. Tutkija Astrid Erll toteaa kulttuurisesta muistista, että sen "etäinen horisontti" voi olla historiallis-kronologisessa ajassa erittäin lähellä. Kulttuurinen muisti ei viittaa yksinomaan myyttisiin alkuaikoihin vaan se saattaa viitata esimerkiksi Ranskan suureen vallankumoukseen, koska "foundational history" ei modernina aikana välttämättä löydy myyttisistä ajoista vaan lähihistoriastamme. "The 'distant horizon' of Cultural Memory, however, can, in terms of historical-chronological time, be extremely near." Erll 2011, 32.

[11] Ks. esimerkiksi liberaalin historioitsijan Augustin Thierryn *Récits des temps mérovingiens*, joka oli erittäin suosittu teos heinäkuun monarkian aikana. Teos kertoo nimensä mukaisesti merovingeista ja kuvaa heidät, historioitsija piispa Gregorius Toursilaista lukuun ottamatta, hyvin negatiivisesti. Thierry 1842.

[12] Petitier 1989, 103-104.

[13] Petitier 1989, 104.

[14] Boureau 2001, 186. Boureau toteaa, että toisin kuin muut lieu de mémoires, "kuningas" on hyvin vaikeasti analysoitava hahmo tai instituutio, koska jokainen muisto, yksityinen tai kollektiivinen, rakentaa oman kuvan kuninkaasta, oman kuninkaallisen mallinsa, josta tulee pääasiallinen tai toissijainen, olennainen tai koristeellinen osa poliittista mielikuvitusta ja kansan poliittista kuvastoa.

[15] Avezou 2013, 333-335.

[16] Ten-Doesschate Chu 1994, 166-167.

[17] Ks. veistoksista esimerkiksi Hustin 1905, 143-144.

[18] Lacroix 1867, 90.

[19] http://www.senat.fr/visite/jardin/map_femmes.html, viitattu 16.1.2018. Kolmas nainen merovingiajalta oli pyhä Geneviève, Pariisin suojeleuspyhimys.

[20] http://www.senat.fr/visite/jardin/map_femmes.html, viitattu 16.1.2018. Tulkinta Bathildesta kieltämässä orjuuden esiintyi ajan historiankirjoituksessa, ks. esim. Langerack 1848, 204.

[21] Ten-Doesschate Chu 1994, 177.

[22] Lagenevais 1848.

[23] Ks. Shelton 2001, 733.

[24] Lagenevais 1848.

[25] Amalvi 2011, 21.

[26] Ks. Aali 2017

[27] Amalvi 2011, 28.

[28] Heidät muistetaan pyhimyksinä ennen kaikkea "Ranskan kuningattarina", vaikka 1800-luvun liberaalissa ja akateemisessa historiankirjoituksessa heidät nähtiin tyyppillisesti frankkien kuningattarina ja jo tuolloin kyseenalaistettiin Ranskan olemassaolo varhaiskeskiajalla. Tulkinnoissa oli eroja liberaalin ja katolisen historiankirjoituksen välillä.

[29] Denise Z. Davidsonin mukaan jo 1820-luvulla julkisessa keskustelussa naiset alettiin nähdä hauraina ja helposti johdateltavina, eikä enää vahvoina monarkian puolustajina. Naisten tilaa alkoi ohjata selkeämmät käyttäytymisnormit, jotka määrittivät hyväksytyt roolit yhä suppeammiksi. Davidson 2007, 71.

[30] Marrinan 1994, 120, 249 (loppuviite 18).

[31] Versailles oli yksi linna, jossa häitä myös juhlittiin. Ks. Vial 2016, 380.

[32] Jeanne d'Albret oli protestantti mutta tämä jätettiin useimmiten manitsematta.

[33] Panckoucke 1825, 67.

[34] Wood 2009, 95-6.

[35] Guilhermy 1848, 28, 103.

[36] Ks. Guilhermy 1848, 201-203.

[37] Panckoucke 1825, 6.

[38] Mielenkiintoisen vertailukohdan antaa vuonna 613 kuolleen kuningatar Brunehilden haudan kohtalo. Hänellä on hautapaikka Autunissa perustamassaan pyhän Martin luostarissa (l'abbaye de Saint-Martin d'Autun). Luostari kiinnittyi vahvasti Brunehilden kulttuuriseen muistiin, ja luostarissa pidettiin joka vuosi juhla jumalanpalvelus perustajansa kunniaksi. Vuonna 1632 Brunehilden hauta avattiin juhlallisesti todistajien läsnä ollessa, jotta voitiin todentaa haudan kuuluvan hänelle. Jacques-Gabriel Bulliot, amatööriarkeologi ja paikallisen tiedeseuran puheenjohtaja, kuvaili vuonna 1849 ilmestyneessä pyhän Martin luostarin historiassa, että haudan aitoudesta oli ollut kysymyksiä 1600-luvun alussa mutta haudasta löydetty muutamia jäänteitä olivat vakuuttaneet katsojat haudan aitoudesta. Vuonna 1793 Brunehilden hauta ja jäänteet kokivat saman kohtalon kuin Saint-Denis'n haudat eli ne poltettiin. Osia Brunehilden haudasta selvisi vallankumouksen tuhot ja ne siirrettiin Autunissa paikalliseen museoon vuosien 1834 ja 1840 välillä. Brunehilden pieni hautajämistö oli aikakauden arkeologien tiedossa, koska niihin viittasivat Bulliot ja Guilhermy sekä alueella vierailleet amatööriarkeologit. Brunehilden haudan muistoa ei kuitenkaan ylläpitänyt Ranskan valtio vaan yksityishenkilön perustama museo. Yksityiset museot olivat yleisiä 1800-luvun Ranskassa ja tärkeitä paikallisia nähtävyyksiä. Muistoja ylläpidettiin kasvavassa määrin valtion toimesta mutta paljosta vastasivat yksityiset varakkaat harrastajat sekä paikalliset katoliset yhteisöt kuten Poitiersissa. http://care.huma-num.fr/care/index.php?title=AUTUN,_abbatiale_Saint-Martin, viitattu 8.2.2018. Ks myös Guilhermy 1848, 29. Bulliot 1849, II: 292-293. Bulliot 1849, I: 72. Bulletin monumental 1841, 7-15. Brunehilden hautaa koskevat tiedot perustuvat aikansa yhden tunnetuimman arkeologin Arcisse de Caumontin matkakertomuksiin Autunin alueella. Guilhermy 1848, 29; Bulliot 1849, 67; Congrès archéologique de France 1847, 380.

[39] Rotrou 1879, 88.

[40] Rotrou 1879, 91-92.

[41] Lasimaalauksissa lisäksi esiintyvät myös muun muassa pyhä Dionysius (ransk. Saint Denis), pyhä Remigius (Saint Remy), pyhä Germanus (Saint Germain), pyhä Geneviève sekä pyhä Ranskan Isabel. Rotrou 1879, 97-98.

[42] Franconie 2009, 107-108.

[43] Guillon 1846, 28.

[44] Ks. Shelton 2001.

[45] Toki täytyy muistaa, että Ingres oli tunnettu taiteilija omana aikanaan, eikä hän keskittynyt vain uskonnolliseen taiteeseen. Montrond 1868, V-VII, 89.

[46] Basilika ei viittaa tässä kirkkoarkkitehtuuriin vaan on arvonimi, joka myönnetään historiallisesti tai muuten merkittävälle kirkolle paavin toimesta. Ks. Dictionnaire de la langue française (Littré). Tome 1, <https://artflsrv03.uchicago.edu/philologic4/publicdicos/query?report=bibliography&head=basilique> viitattu 20.2.2018.

[47] Gilbert 1850-1851, 640.

[48] Gilbert 1850-1851, 640-1.

[49] Blanchot 1857, 5.

[50] <http://www.parisrues.com/rues05/paris-05-rue-clotilde.html>, viitattu 28.1.2018.

[51] Bathilden muistopäivä on 30.1.

[52] http://saintgermainlaxerrois.fr/?page_id=159, viitattu 26.1.2018. Anti-legitimistit vastustivat Bourbonien valtaa eli he puolustivat vuoden 1830 vallankumouksesta. Berryn herttua oli Charles X:n poika, jonka Napoleonin kannattaja murhasi vuonna 1820. Katolisella kirkolla ja Bourboneilla oli historiallisesti vahva suhde, joten katolisessa kirkossa pidetty muistotilaisuus maanpaossa olevan entisen kuninkaan pojalle saattoi herättää vahvoja tunteita Bourbonien suvun vastustajissa. Ks. hyökkäyksestä myös Monnier & Jardin 1960, 395.

[53] Edouard Walsh, *La Mode* 4.1.1840, 61.

[54] Troche 1846-1847, 9.

[55] Troche 1846-1847, 9-10.

[56] Troche 1846-1847, 9-10.

[57] Assman 211, 37.

[58] Troche 1846-1847, 9-10.

[59] Driskel 1992, 34-35.

[60] Ks. Klotildesta kostonhimoisena esimerkiksi Dubern 1837, I: 9 & 4-8.